

Петренко Л.М.
к.е.н., доцент, кафедра інформатики та системології
ННІ ІТЕ ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
plnkneu@ukr.net
Кравцов С.О.
ННІ ІТЕ ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Kravtsow782@gmail.com

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СИСТЕМНО-СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД

Актуальність проблеми розробки та практичного використання різних методів діагностики та забезпечення економічної безпеки підприємств обумовлена наявністю таких загроз, як нестабільність економічних процесів, застарілі технології, конкуренція, невиконання договірних зобов'язань. Однією з головних проблем сучасного суспільства є комплексна безпека складних економічних систем, яка включає в себе ряд важливих складових.

Аналіз літературних джерел дозволяє зробити висновок, про те що робляться спроби кількісної оцінки рівня економічної безпеки підприємства за допомогою індикаторів. Однак ці методи не відповідають сучасним умовам економічного середовища. Великий вплив ролі експертних оцінок на різних стадіях формування системи економічної безпеки підприємства знижує їх ефективність і не дозволяє враховувати фазу, стадію і генезис розвитку конкретних підприємств.

Останнім часом формується новий підхід до діагностики стану економічної безпеки об'єктів різних рівнів системної ієрархії – системно-синергетичний.

Синергетичний підхід полягає у виявленні можливостей поєднання, кооперування та самоорганізації елементів систем з метою виявлення фундаментальної ролі самоорганізації в нелінійних динамічних системах. Найбільш помітно він проявляється у випадках, коли об'єктом дослідження служить нелінійна динамічна відкрита система. Зростання інтересу до синергетики пов'язано з тим, що більшість соціально-економічних систем є відкритими нерівноважними системами, керованими нелінійними законами. Вони виявляють неможливу в області дії лінійних законів здатність до самоорганізації, резонансним чином реагують на зовнішні впливи. Над синергетичним підходом в управлінні працювали такі вчені як Г. Хакен, І. Пригожин, Є Князева, В Тарасевич.

Синергетичний аналіз уможливорює перехід від статичного розуміння економічної безпеки (теорії функціонування) до динамічного підходу (теорії розвитку). Системі забезпечення економічної безпеки властивий рух, тому її необхідно розглядати на основі динамічного підходу.

Можна виділити основні критерії угруповання динамічних і статичних показників в рамках синергетичного підходу до дослідження системи економічної безпеки:

- до динамічних відносяться показники, що визначають стан економічної системи на конкретний момент;
- до статичних відносяться показники, які розглядають стан системи у відриві від її розвитку (руху), тобто потенціал системи, що дозволяє їй реагувати на різні подразники внутрішнього і зовнішнього середовища.

Використання системно-синергетичного підходу вимагає уточнення поняття «система». Науковці виділяють два принципово різні підходи до її визначення - описувальний та конструктивний [1,2,3].

Згідно з дескриптивним підходом система виокремлюється із середовища і її функціонування пояснюється структурою та зв'язками між елементами цієї структури.

Згідно з конструктивним підходом навпаки по заданій функції конструюється структура системи, що їй відповідає. Мета системи за умов конструктивного підходу виникає з проблемної ситуації, яка має бути вирішеною. В такому випадку система є засобом вирішення проблеми.

До основних синергетичних характеристик підприємства як системи, що здатна до самоорганізації, слід відносити [4]:

- складність досліджуваних систем і тісний взаємозв'язок між їх різнорідними частинами;
- нелінійність і відкритість системи;
- можливість енергетичного обміну між системою та її оточенням;
- наявність внутрішніх і зовнішніх джерел коливань (флуктацій) системи;
- здатність системи до втрати стабільності (рівноваги, гомеостазу);
- якісний характер змін, що виникають за кількісного нагромадження певних деформацій життєво важливих параметрів;
- наявність і в базової, й в новоствореної системи емерджентних властивостей;
- виникнення нових просторових, часових, просторово-часових функціональних структур;
- впорядкованість або хаотичність структури системи;
- можливості математичної формалізації.

Серед теоретичних аспектів економічної безпеки вагоме місце посідає визначення її ієрархічної декомпозиції. Виділяють ієрархічні рівні економічної безпеки: глобальний, міжнародний, національний, регіональний, суб'єкта господарської діяльності і окремої особи [5]. Кожний структурний рівень економічної безпеки знаходиться в нелінійному зв'язку по відношенню до інших рівнів. Економічні зміни на одному рівні можуть вплинути на стабільність системи, що призведе до нестійкості і може спровокувати виникнення економічних загроз.

Системно-синергетичний підхід дозволить уникнути банкрутства підприємств, які мають потенціал виходу з кризового стану, знизити ступінь ризику інвесторам і з більшим ступенем впевненості оцінювати потенціал підприємства і якісно прогнозувати результати фінансово-господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Ерохина Е.А. Теория экономического развития: системно-синергетический подход / Е.А. Ерохина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://orel.rsl.ru/nettext/economic/erohina.html>.
2. Корилов А.М. Основы системного анализа и теории систем / А.М. Корилов, Е.Н. Сафьянова. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 1989. – 208 с.
3. Хакен Г. Синергетика / Г. Хакен. – М.: Мир, 1980. – 404 с. Haken, G. (1980), Sinergetika [Sinergetic], Mir, Moscow, Russia.
4. Хакен Г. Синергетика. Иерархия неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах / Г. Хакен. – М.: Мир, 1985. – 419 с.
5. Шнипко О.С. Економічна безпека багаторівневих систем: регіональний аспект / О.С. Шнипко. – К.: Генеза, 2006. – 288 с.

Науковий керівник: Петренко Л.М., к.е.н., доцент